

dr hab. Radosław Olszewski, prof. nadzw. UŁ
Katedra Postępowania Karnego i Kryminalistyki
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Łódzki

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Joanny Pawlik-Czyniewskiej

„Przesłuchanie w trybie art. 185a-185d k.p.k.

Między ochroną dziecka a prawem do obrony”

I. Przesłuchanie dziecka w procesie karnym to czynność szczególna, w której dochodzi do zetknięcia różnych, często przeciwstawnych wartości. Zasadniczym celem organów procesowych jest poznanie prawdy materialnej. W ramach dążenia do jego osiągnięcia konieczne jest jednak uwzględnianie wyjątkowej sytuacji dziecka, jego konstrukcji psychicznej, relacji z bliskimi, sposobu postrzegania świata, umiejętności radzenia sobie z trudnymi, traumatyzującymi sytuacjami, skutków, jakie przesłuchanie może wywołać dla jego stanu psychicznego i rozwoju emocjonalnego. Na drugim biegunie jest natomiast oskarżony, wyposażony w gwarancje procesowe i prawa, które muszą być uwzględniane w nowoczesnym procesie karnym. Rozprawa doktorska w odniesieniu do tego uczestnika postępowania dotyczy przede wszystkim prawa do obrony, z podkreśleniem jego aspektu formalnego, związanego z ustanowieniem obrońcy, co w odniesieniu do sposobu regulacji przesłuchania dziecka ma znaczenie szczególne. Określenie właściwej relacji pomiędzy tymi wartościami jest jednym z elementów rzetelnego procesu karnego, w którym dokonywanie prawdziwych ustaleń faktycznych odbywa się z uwzględnieniem uprawnień różnych uczestników procesu.

Temat rozprawy należy do znaczących zarówno z dogmatycznego, jak i praktycznego punktu widzenia. Jego wybór należy uznać za istotny, w pełni uzasadniający omówienie w dysertacji doktorskiej. Tytuł został ujęty prawidłowo, precyzyjnie określa on przy tym obszar badawczy. Daje tym samym czytelną zapowiedź tego, co jest zawarte w pracy.

II. Rozprawa doktorska składa się z sześciu rozdziałów opatrzonych wstępem i zakończeniem. Już na początku można jednak wytknąć sposób numeracji jednostek redakcyjnych, jako że numerowane zostały również wstęp i zakończenie, co spowodowało, że konstrukcyjnie rozdział pierwszy został oznaczony jako drugi. Przesunięcie numeracji dotyczy zatem każdej kolejnej jednostki redakcyjnej. Taki zabieg wydaje się niepotrzebny i mylący. Ponadto każdy nowy rozdział powinien rozpoczynać się na nowej stronie, czego tutaj zabrakło.

III. Pierwszy merytoryczny rozdział „Rozważania wstępne o znaczeniu pojęć i rolach dziecka w procesie karnym” został poświęcony przedstawieniu zagadnień terminologicznych. Zdefiniowano w nim pojęcia dziecka, małoletniego, nieletniego, zarówno na gruncie języka potocznego, prawnego, jak i prawniczego. Sięgnięto tu po akty prawa międzynarodowego, unijnego i polskiego. Za istotne w tej perspektywie należy uznać pochylenie się przez Doktorantkę nad terminem „pełnoletniość”, w którym sięgnęła po przepisy Konstytucji RP, ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka, prawa i postępowania cywilnego, prawa i postępowania karnego, postępowania administracyjnego, a także regulacje ujęte w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich.

W rozdziale tym zostało również określone, kim są uczestnicy postępowania, ze szczególnym uwzględnieniem stron, pokrzywdzonego i świadka. Autorka wyjaśniając używane pojęcia, posłużyła się także terminem „ofiara”, nawiązując do definicji słownikowych oraz Polskiej Karty Praw Ofiary. Definiując aparat pojęciowy, sięgnęła także po Wytyczne Prokuratora Generalnego w sprawie działań

na rzecz pokrzywdzonego oraz, przed wszystkim, liczne akty prawa międzynarodowego i unijnego, takie jak np.: Konwencja ONZ o Prawach Dziecka, Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Międzynarodowy Pakt Praw Politycznych i Obywatelskich, Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem i nadużyciami seksualnymi (tzw. Konwencja z Lanzarote), Deklaracja o podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy, Europejska Konwencja o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy, Rekomendacja Rady Europy w sprawie zapobiegania wiktyimizacji i pomocy dla ofiar przestępstw, Decyzja ramowa Rady w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym, Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, Dyrektywa Rady 2004/80/WE odnosząca się do kompensaty dla ofiar przestępstw czy Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE wprowadzająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca Decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW.

Odrębnie został w tym rozdziale podjęty wątek kumulacji ról procesowych pokrzywdzonego i świadka, której przejawy zostały uwzględnione także w dalszych częściach pracy.

Wśród uczestników postępowania, o których mowa w tym rozdziale, znalazł się również „sprawca – osoba podejrzana, podejrzany, oskarżony” (s. 53-55). Wskazane byłoby posługiwanie się tu jednak nie pojęciem sprawcy, ale procesowymi terminami przyjętymi w kodeksie postępowania karnego: osoba podejrzana oraz oskarżony *sensu largo*, co obejmuje również podejznanego.

Kolejny rozdział to „Międzynarodowe akty prawne mające znaczenie dla ochrony praw oskarżonego i praw dzieci–świadków, mające wpływ na polskie regulacje karnoprosesowe z art. 185a-185d k.p.k.” Autorka rozpoczęła od przedstawienia polskich źródeł prawa, następnie skupiła się na umowach międzynarodowych i ich znaczeniu dla krajowego porządku prawnego, aby następnie przedstawić podstawy prawa Unii Europejskiej, wskazując

na jej prawo pierwotne i pochodne oraz ich znaczenie. Taka prezentacja źródeł prawa obowiązujących w Unii Europejskiej ma walor porządkujący pojęcia wykorzystywane w pracy doktorskiej i jako taka jest zasadna z metodologicznego punktu widzenia.

Następnie Autorka omówiła kolejne akty prawne, poza wskazanymi już w poprzednim rozdziale, wśród których znalazły się: Karta Narodów Zjednoczonych, Deklaracja Praw Dziecka, Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Karta Praw Podstawowych, Europejska Karta Socjalna, Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniająca Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (Protokół z Palermo). Przedmiotem zainteresowania były ponadto m.in. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępująca decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW czy Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW. Spośród aktów Rady Europy Doktorantka wskazała i krótko omówiła także konwencje, deklaracje i rekomendacje dotyczące problematyki analizowanej w pracy.

Co warte podkreślenia, na podstawie przytoczonych aktów prawnych i dorobku polskiej doktryny, Doktorantka przedstawiła przykładowy katalog praw dziecka, mający znaczenie dla jego udziału w postępowaniu karnym (s. 83). W rozdziale tym zarysowano też pojęcie prawa do obrony, osadzone w prawie międzynarodowym i unijnym. Oprócz wskazanych już aktów prawnych, z których część dotyczy również oskarżonego, w odniesieniu do tego uczestnika zostały ponadto wskazane m.in.: Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania

(oraz Protokół do niej), Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2016/343 w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności o prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym, Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym, Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym, Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE w sprawie dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności.

Ciekawy, potrzebny i istotny z punktu widzenia realizacji celów pracy jest rozdział „Wprowadzenie i ewolucja instytucji przesłuchania dziecka w polskiej procedurze karnej”. Rozdział ten to w istocie odwzorowanie historycznego rozwoju instytucji z art. 185a-185d k.p.k. Autorka szczegółowo przedstawiła tam wprowadzenie do kodeksu postępowania karnego regulacji dotyczących przesłuchania dziecka (najpierw art. 185a k.p.k., potem dodawano kolejne przepisy) oraz zmiany nowelizacyjne w tym zakresie. Zwróciła przy tym uwagę, że do czasu dodania tych reguł do kodeksu, co miało miejsce w 2003 r., sięgano po art. 192 § 2 k.p.k., którego treść nie jest jednak w pełni przydatna do procedowania z udziałem dziecka, jako że przepis ten stanowi, że jeżeli istnieje wątpliwość co do stanu psychicznego świadka, jego stanu rozwoju umysłowego, zdolności postrzegania lub odtwarzania przez niego postrzeżeń, sąd lub prokurator może zarządzić przesłuchanie świadka z udziałem biegłego lekarza lub biegłego psychologa, a świadek nie może się temu sprzeciwić. Analiza została tu przeprowadzona z wykorzystaniem judykatów Sądu Najwyższego oraz sądów apelacyjnych. Doktorantka wskazywała, że wykorzystywano wówczas także art. 316 § 3, art. 391 § 1 czy, rzadziej, art. 392 § 2 k.p.k. Pani Joanna

Pawlik-Czyniewska kolejne zmiany normatywne omówiła w uporządkowany i czytelny sposób, co dało możliwość dokładnego prześledzenia rozwoju tej regulacji.

Następny rozdział to „Ochrona małoletnich świadków i prawo do obrony w treści art. 185a-185d k.p.k. w procesie karnym jako „teoretycznej wizji” kształtowanej przez ustawodawcę”. Autorka jako punkt wyjścia przyjęła analizę pojęcia normy prawnej, następnie normy–reguły i normy–zasady. Następnie zajęła się zasadą dobra dziecka i zasadą prawa do obrony oraz relacjami pomiędzy nimi.

W dalszej części tego rozdziału Autorka analizowała kwestię praw dziecka i prawa do obrony w ujęciu konstytucyjnym. Został tu podjęty niezwykle ważny wątek dopuszczalności ograniczania praw i wolności jednostki, stąd za potrzebne i zasadne należy uznać odwołanie do art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Podniesione kwestie posłużyły do określenia w ostatniej części tego rozdziału relacji prawa do obrony i praw dziecka w świetle Konstytucji RP. Autorka sięgnęła tutaj m.in. po reprezentatywne orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. W tej części pracy Doktorantka zwróciła również uwagę na konkretne elementy relacji dóbr występujących na linii: przesłuchanie dziecka a prawo do obrony, takie jak m.in. kwestia ustanowienia obrońcy, uczestniczenia przez niego w przesłuchaniu dziecka, przeprowadzenie tej czynności w specjalnie przystosowanym do tego celu pomieszczeniu, rejestrowanie jej przebiegu czy jednorazowość – co do zasady – takiego przesłuchania.

W kolejnym rozdziale Pani Joanna Pawlik-Czyniewska podjęła problematykę rozstrzygnięcia konkurencji wartości w idealnych modelach procesu karnego. Autorka rozpoczęła od przedstawienia roli Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu w sferze kształtowania ochronnych gwarancji praw pokrzywdzonego i oskarżonego. W toku dalszych analiz Autorka stwierdziła, że polskie regulacje dotyczące przesłuchań czynią zadość regulacjom konwencyjnym, uwzględniając minimalne standardy strasburskie w odniesieniu do realizacji i ochrony konkurujących wartości, jednocześnie zauważając niedoskonałość normatywną w zakresie reprezentacji dziecka. Następnie Doktorantka omówiła,

co było szczególnie ciekawe i nowatorskie, konkurencję dobra dziecka i prawa do obrony w idealnym modelu postępowania karnego. Odwołała się przy tym m.in. do orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. W dalszej części zastanawiała się, czym są zasady procesowe i w jaki sposób wpływają one na uregulowania prawne, a także rozważała kwestię, jaki wpływ ma treść naczelných zasad procesowych na równowagę ochrony dobra dziecka i prawa do obrony. W ostatniej części tego rozdziału nastąpiło szczegółowe już badanie poszczególnych elementów tworzących konstrukcje normatywne, o których mowa w art. 185a-185d k.p.k. Autorka doszła do wniosku, że konflikt wartości nie ma charakteru całościowego, lecz cząstkowy, dotycząc poszczególnych uprawnień. Dlatego też przyjęła, że najbardziej adekwatne byłoby mówienie nie o kolizji, ale konkurencji wartości.

Ta część dysertacji ma oryginalny charakter. Jej ujęcie, odległe od standardowej systematyki spotykanej zazwyczaj w pracach doktorskich, charakteryzuje nietuzinkowy zamysł, widoczny już w konstrukcji tego rozdziału i przede wszystkim sposobie jego realizacji. Doktorantka po przedstawieniu abstrakcyjnego modelu dokonała wartościowania pojęć mających znaczenie dla jego należytej oceny, przedstawienia i scharakteryzowania jego właściwości oraz relacji pomiędzy uprawnieniami jego uczestników. Ten i poprzedni rozdział pracy w największym stopniu jawią się jako autorskie i najbardziej wartościowe.

Ostatni rozdział „Ochrona małoletniego a realizacja uprawnień procesowych oskarżonego w art. 185a-185d k.p.k. według badań własnych” stanowi podsumowanie badań przeprowadzonych przez Autorkę w wybranych sądach. Doktorantka zbadała akta spraw sądowych, prawomocnie zakończonych, z okresu od 1 stycznia 2014 r. do 31 grudnia 2016 r. Objęły one postępowania, w których oskarżonym zarzucono czyny zabronione z art. 197 § 3 pkt 2, art. 199 § 2 i § 3, art. 200 § 1, § 3, § 4, § 5, art. 200a § 1 i § 2, art. 202 § 3 i § 4, § 4a, § 4b, § 4c, art. 208, art. 210, art. 211 k.k. Miejscem badań były wybrane sądy okręgowe i rejonowe apelacji krakowskiej, poznańskiej oraz wrocławskiej. Pomocniczo posłużyła się także

statystykami Ministerstwa Sprawiedliwości. Badania aktowe ujawniły dwie kategorie spraw, tj. takie, w których w ogóle nie przeprowadzono przesłuchań małoletnich świadków oraz sprawy, w których takie czynności miały miejsce (tych była zdecydowanie więcej – 71% przebadanych postępowań). Jak pokazały badania, akty oskarżenia były wnoszone w uzasadnionych przypadkach, jako że na 70 spraw jedynie w dwóch został wydany w pierwszej instancji wyrok uniewinniający, w jednej postępowanie zostało warunkowo umorzone, natomiast w jednej umorzono postępowanie ze względu na śmierć oskarżonego. Wykazały one także m.in. niedoskonałość funkcjonowania instytucji kuratora małoletnich pokrzywdzonych, co do których Doktorantka ustaliła, że w tych nielicznych przypadkach, w których był ustanowiony kurator, jego procesowa aktywność była niewystarczająca.

Sytuacja wyglądała tu więc inaczej niż w przypadku oskarżonych, którzy w znakomitej większości mieli ustanowionego obrońcę, przy czym niemal dwukrotnie częściej byli to obrońcy z urzędu, a nie z wyboru. Autorka zbadła także zagadnienie ponawiania przesłuchania, jego inicjowanie, stosowanie środków zapobiegawczych, dokumentowanie przebiegu przesłuchania.

We wnioskach Doktorantka wskazała, że wyniki badań świadczą o konieczności zmian w tych obszarach, w których dostrzegła zasadność nowelizacji również na drodze analizy dogmatycznoprawnej. Generalnie jednak Autorka stwierdziła, że co do zasady badania nie ujawniły istotnych ograniczeń w odniesieniu do ochrony dobra dziecka oraz prawa do obrony. W ostatnim zdaniu tego rozdziału zadeklarowała, że w oparciu o wyniki badań można stwierdzić wysoki i prawidłowy stopień urzeczywistniania obu konkurujących wartości, będących osnową tej pracy, tj. dobra dziecka oraz prawa do obrony. Spójność ustaleń teoretycznych i empirycznych należy ocenić pozytywnie w odniesieniu do relacji gwarancyjnych będących przedmiotem dysertacji doktorskiej.

W ciekawym zakończeniu rozprawy Pani Joanna Pawlik-Czyniewska potwierdziła, że regulacje normatywne w zakresie ochrony dziecka i prawa

do obrony można uznać za zadowalające. Odnosząc się zarówno do przeprowadzonej analizy dogmatycznej, jak i badań empirycznych powtórzyła, że pomiędzy tymi sferami nie ma kolizji, lecz zachodzi konkurencja wartości. Zasadnie przy tym deklarowała, że zasada ochrony dobra dziecka nie może być traktowana jako bezwarunkowo nadrzędna w odniesieniu do prawa do obrony. Natomiast każda z tych wartości powinna być realizowana w określonym układzie procesowym w maksymalnym stopniu, bez generowania bezwzględnej nadrzędności którejś z nich, co prowadzi do uznania, że w istocie ma miejsce swoiste „balansowanie” pomiędzy ochroną dobra dziecka a prawem do obrony. Dzięki temu możliwe jest znalezienie „złotego środka” w godzeniu tych gwarancji.

Autorka, wyrażając się generalnie pozytywnie na temat stanu normatywnego, nie była jednak bezkrytyczna, dostrzegając mankamenty, dające podstawy do sformułowania postulatów *de lege ferenda*. Znalazły się wśród nich m.in.: kwestia udziału w kolejnych przesłuchaniach małoletniego obrońców różnych oskarżonych w sytuacji, gdy kolejni przedstawiciele procesowi wnioskuje o ponowienie tej czynności, termin przeprowadzenia przesłuchania, sposób udzielania pouczeń małoletnim świadkom, rejestrowanie przebiegu czy stworzenie należytych warunków technicznych do prowadzenia tych przesłuchań tak, żeby zapewnić izolację dzieci i oskarżonych, z jednoczesnym zapewnieniem tym ostatnim możliwości przysłuchiwania się czynności procesowej. Źródeł ewentualnych problemów Doktorantka upatruje natomiast w sferze wykonawczej, na etapie realizacji norm w praktyce.

IV. Autorka wykorzystała w swojej pracy znaczącą (414) liczbę źródeł naukowych różnego rodzaju: monografii, komentarzy, artykułów naukowych, podręczników, słowników i encyklopedii. Chętnie korzystała także ze źródeł elektronicznych. Należy tu jedynie zauważyć, że w nielicznych przypadkach nie sięgnęła po najnowsze wydania, opierając się na starszych. Dotyczy to takich pozycji, jak np.: T. Grzegorzczak, J. Tylman, „Polskie postępowanie karne”, Warszawa 2011

czy P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, „Kodeks postępowania karnego. Komentarz”, t. I i II, Warszawa 2004. Ponadto można znaleźć uchybienia w zakresie intytulacji, np. K. Eichstaedt jest autorem monografii „Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym w polskim prawie karnym”, Warszawa 2008, podczas gdy Pani Joanna Pawlik-Czyniewska podaje jedynie „Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym”. W wypadku ewentualnej publikacji pracy należałoby te mankamenty usunąć.

Do przeprowadzenia prawidłowej analizy podjętej tematyki niezbędne było również sięgnięcie po dorobek judykatury. Doktorantka przytoczyła 19 orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz 3 wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Autorka wykorzystała w należyтым zakresie i we właściwy sposób orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego (18), Sądu Najwyższego (36, oprócz tego 3 wytyczne), 11 wyroków i postanowień sądów apelacyjnych oraz 1 wyrok i 1 postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego.

V. Rozprawa doktorska ma oryginalne ujęcie i charakter. Należy podkreślić bardzo dobrą i czytelną systematykę (z zastrzeżeniem formalnym, o którym była mowa w punkcie II niniejszej recenzji). Tytuły rozdziałów i podrozdziałów dokładnie określają to, co jest w nich zawarte. Treść poszczególnych jednostek redakcyjnych nie powtarza się, choć takie niebezpieczeństwo było, wobec analizowania tematu w różnych, zazębiających się aspektach.

Na podkreślenie zasługuje sposób badania podjętej tematyki, polegający na analizowaniu gwarancyjnych relacji pomiędzy wskazanymi uczestnikami procesu karnego. Generalnie główna oś analiz prowadzona jest w odniesieniu do zestawienia procesowych interesów dziecka i oskarżonego. Zestawienie gwarancji tych dwóch podmiotów, sposób ich ujęcia, określenie wzajemnego oddziaływania, granic, jakie są im wyznaczone, stanowi jeden z wyznaczników rzetelnego postępowania karnego. Osiągnięcie celów procesowych musi bowiem odbywać się z uwzględnieniem praw i wolności uczestników postępowania i sposób

ich realizacji musi być poddany przemyślanej reglamentacji. Musi ona przy tym uwzględniać różne racje, nieraz wykraczające poza prawnicze schematy. Autorka dysertacji te szczególne uwarunkowania dostrzegła i przedstawiła na wysokim poziomie merytorycznym. Uczyniła to przy tym w sposób znamionujący znakomite rozeznanie w temacie, wskazujący na świadomość znaczenia tych licznych i złożonych zależności.

Praca prezentuje się bardzo dobrze już na poziomie koncepcyjnym. Sposób jej ujęcia świadczy o dokładnym przemyśleniu oryginalnego planu badawczego, a ponadto przekonuje o znakomitym rozeznaniu Autorki w analizowanej materii. Na uwagę zasługuje wykorzystanie, w bardzo dużym zakresie, międzynarodowych i unijnych aktów normatywnych. To pozwoliło Doktorantce na zbudowanie wartościowego wywodu, który dla należytego omówienia nie mógł być ograniczony do krajowych źródeł prawa.

Pani Joanna Pawlik-Czyniewska wykazała się umiejętnością dostrzeżenia problemów oraz należytego, systematycznego ich omówienia. Poziom prowadzonych rozważań świadczy o bardzo dobrej znajomości tematyki i problemów, które wiążą się lub potencjalnie mogą wiązać z jej realizacją.

Wywody zostały poprowadzone w sposób wartki i swobodny, znamionujący dokładne przemyślenie omawianych zagadnień. Egzegeza przepisów została dokonana bez zarzutów. Należy podkreślić, że Autorka nie ograniczyła się do sprawozdawania omawianych kwestii, ale wykazała się umiejętnością doboru argumentacji, którą należy uznać za przekonującą. Pani Joanna Pawlik-Czyniewska dowiodła swoją pracą, że posiada dużą wiedzę nie tylko w zakresie podjętych zagadnień, ale generalnie postępowania karnego. Podnieść ponadto należy, że właściwe opracowanie podjętej tematyki wymagało empatycznego spojrzenia i również ono jest w tej pracy widoczne.

VI. Rozprawa doktorska została napisana przystępnym, poprawnym językiem. Nieliczne uchybienia nie wpływają na pozytywną ocenę tego aspektu pracy.

Sposób dokumentowania wykorzystanych źródeł i orzecznictwa również należy uznać za prawidłowy.

VII. Konkludując, przedłożona rozprawa stanowi samodzielne opracowanie problematyki ważnej zarówno dla teorii, jak i praktyki postępowania karnego. Dysertację należy uznać za wartościową, a zgłoszone uwagi nie wpływają na wysoką ocenę pracy. Uwzględniając powyższe, wyrażam przekonanie, że przedstawiona przez mgr Joannę Pawlik-Czyniewską rozprawa doktorska pt. „Przesłuchanie w trybie art. 185a-185d k.p.k. Między ochroną dziecka a prawem do obrony” odpowiada wymogom określonym w art. 13 ust. 1 ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t. jedn.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1789 ze zm.), zatem wnoszę o przeprowadzenie dalszych czynności w przewodzie doktorskim.

Łódź, dnia 13 października 2018 r. dr hab. Radosław Olszewski, prof. nadzw. UŁ